

KANSALAISTIEDETTÄ YLI KIRJASTORAJOJEN

28.8.2023

Kansalaistiede tarjoaa uudenlaisia toimintamahdollisuuksia myös kirjastoille. Blogikirjoitus nostaa esiin näkökulmia kirjastojen erilaisista rooleista sekä kirjastojen välisen yhteistyön mahdollisuuksista kansalaistieteen edistämässä.

Avoimen tieteen koordinaation **Kansalaistieteen tuki ja -palvelut -ryhmä** aloitti toimintansa syksyllä 2022. Ryhmässä pohditaan parasta aikaa keinoja, joilla vuonna 2022 valmistunutta [kansalaistieteen suositusta](#) voidaan viedä käytäntöön ja sitä myötä lisätä ja konkretisoida kansalaistieteen tukea korkeakouluissa. Kansalaistieteen ja avoimen tieteen hengen mukaisesti ryhmä ei kuitenkaan halua pitää työtään ainoastaan korkeakouluihin keskittyvänä. Yhtenä keskustelunaiheena ryhmässä onkin noussut esiin myös eri kirjastosektoreiden välinen yhteistyö kansalaistieteen edistämässä.

Olen pohtinut kansalaistieteen kysymyksiä yhdessä kaupunginkirjastojen edustajien kanssa. Ajatuksia ovat kanssani vaihtaneet kirjastotoimenjohtaja **Hanna Martikainen** Jyväskylän kaupunginkirjastosta, koordinaattori **Juliaana Grahn** ja projektisuunnittelija **Mervi Hietanen** Tampereen kaupunginkirjastosta sekä vastaava kirjastonhoitaja **Minna Koukkari** ja kirjastonhoitaja **Tuomo Lindfors** Iisalmen kaupunginkirjastosta. Heille iso kiitos mielenkiintoisista keskusteluista!

Eri kirjastosektoreiden tehtävät ja niille asetetut tavoitteet ovat muotoutuneet pitkälti sektoreiden omien asiakaskuntien tarpeiden mukaisesti. Korkeakoulukirjastot ovat luonnollisesti keskittyneet kehysorganisaatioidensa opiskelijoiden, tutkijoiden, opettajien ja muun henkilökunnan tarpeisiin vastaamiseen, kun taas yleisten kirjastojen toiminta-alue on huomattavasti laivampi: yleiset kirjastot palvelevat kaikkia meitä, kansalaisia.

Tästä syystä korkeakoulukirjastot pystyvät fokuoitumaan ja syventymään enemmän, kun taas yleisten kirjastojen on asiakaskuntansa monimuotoisuuden vuoksi maalattava leveämmillä pensseleillä. Tämä on luonut tarpeettoman suuren kuilun eri kirjastosektoreiden välille. Erilaisuus on saatettu nähdä jopa esteeksi yhteistyölle.

Kansalaistiede tarjoaa kuitenkin runsaasti uudenlaisia, innostavia yhteistyön mahdollisuuksia, sillä tässä kokonaisuudessa erilaisuus on yksinomaan vahvuus: kirjastoille on löydettävissä kansalaistieteen edistämässä omat toiminnan osa-alueet, joissa voidaan ottaa huomioon kunkin kirjaston vahvuudet ja ennen kaikkea oman asiakaskuntansa tuntemus.

Kiinnostusta paljon, tietoa vielä vähän

Selvää on, että kiinnostusta kansalaistieteen kysymyksiin on tällä hetkellä paljon, sekä korkeakoulu- että yleisissä kirjastoissa. Yleisissä kirjastoissa asia nähdään hyvin luontevana osana sitä työtä, mitä kirjastoissa tehdään päivittäin jo [kirjastolain](#)² edellyttämänä: tavoitteena on edistää kansalaisten osallisuutta ja demokratiaa, lisätä tiedon saatavuutta ja käyttöä sekä tukea elinikäistä oppimista ja väestön yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen ja kulttuuriin. Kansalaisten osallistuminen tieteellisen tiedon tuottamiseen ja sitä myötä ymmärryksen lisääminen tieteen tekemisen käytänteistä edistää kaikkia näitä keskeisiä tavoitteita.

Vaikka kiinnostusta aihepiiriin on paljon, tietoa kansalaistieteestä on kuitenkin edelleen vähän. Vielä ei pystytä tarkasti hahmottamaan, mitä mahdollisuuksia kansalaistiede kirjastoille tarjoaisi. Tiedon puute ei tosin koske pelkästään yleisiä kirjastoja, vaan tietoa kansalaistieteen mekanismeista puuttuu varmasti paljon vielä niin ammattikorkeakoulu- kuin yliopistokirjastoistakin. Tietoa kansalaistieteen mahdollisuuksista uupuu myös tutkijoilta. Keskeisin pohdittava asia onkin varmasti se, mikä kunkin kirjastosektorin rooli kansalaistieteen edistämässä olisi siten, että pystyisimme vastaamaan mahdollisimman hyvin varsinaisten tieteen tekijöiden – tutkijoiden ja kansalaistieteilijöiden – tarpeisiin.

Kiinnostusta kansalaistieteen kysymyksiin on sekä yleisissä kirjastoissa, että korkeakoulukirjastoissa tällä hetkellä paljon. Kuva: Iisalmen kaupunginkirjasto

Tällä hetkellä kansalaistiede näyttäytyy usein enemmän tiedeviestintänä ja tieteen popularisointina kuin varsinaisena kansalaisia tieteen tekemiseen osallistavana toimintana. Kansalaistieteen edistämisen yhdeksi keinoksi on yleisissä kirjastoissa nähty esimerkiksi tutkijoiden kirjastoissa pitämät yleistajuiset luennot ja esitykset. Tiedeviestintänäkökulma on hyvin arvokas, ja kirjastojen tavoitteiden kannalta katsottuna myös hyvin toivottava: informaatiolukutaito ja mediakriittisyys ovat tärkeässä roolissa kaikkien kirjastojen toimintakentällä. Kansalaistieteen tiedeviestinnällinen näkökulma on erinomaisesti tätä tavoitetta edistävä.

Meillä on kuitenkin mahdollisuuksia paljon muuhunkin – ennen kaikkea siihen, että saisimme tarjottua kansalaisille tilaisuuksia siirtyä kohteesta osallistujiksi, tiedeviestinnän yleisöstä tieteen tekijöiksi. Kun tämä onnistuu, kasvavat kansalaisten mahdollisuudet tutustua siihen, miten tiedettä tehdään, millaisia tuloksia tieteen avulla saavutetaan, mikä on tutkittua tietoa ja miten ja miksi tutkittu tieto voi myös muuttua. Osallistujana ymmärrys tieteestä kasvaa enemmän kuin kuuntelijana, mikä on omiaan hälventämään tutkittuun tietoon tänä päivänä kohdistuvia ennakkoluuloja.

Erilaiset roolit, yhteinen tavoite

Mitkä eri kirjastojen roolit kansalaistieteen edistämässä siis voisivat olla?

Asiaa voi mainiosti lähestyä eri kirjastosektoreiden asiakaskuntien ja ydintoimintojen näkökulmasta. Yleisten kirjastojen ehdoton vahvuus kansalaistieteen edistämässä on tiivis yhteys kansalaistieteessä keskiössä oleviin kansalaisiin. Tätä korkeakoulukirjastoilla ei parhaalla tahdollakaan voi sanoa yhtä hyvin olevan. Yleiset kirjastot tuntevat omat asiakkaansa hyvin, ja luonnollisesti mitä pienempi paikkakunta, sitä parempi on ymmärrys asiakkaiden tarpeista ja toimintatavoista. Kirjastoissa myös tiedetään, miten omalle asiakaskunnalle kannattaa viestiä. Lisäksi yleisten kirjastojen verkosto on Suomessa todella laaja ja tiivis, eikä kannata väheksyä myöskään suomalaisten yleisesti tuntemaa arvostusta kirjastoinstituutiota kohtaan.

Tämä luo erinomaiset edellytykset yleisten kirjastojen toiminnalle esimerkiksi kansalaistieteilijöiden rekrytoinnin apuna, kansalaistiedehankkeista viestimiseen ja kansalaisten opastamiselle kansalaistieteen erilaisten välineiden ja alustojen käyttöön. Näiden tavoitteiden toteuttamiseen on varmasti ideoitavissa paljon erilaisia tapoja ja toimintamalleja.

Korkeakoulukirjastojen rooli löytyy puolestaan tutkijoiden tuessa ja opastuksessa sekä verkostojen luomisessa ja ylläpitämisessä. Erityisen tärkeää kansalaistiedehankkeissa on viestinnän rooli: kun tutkimuksen tekemisessä on mukana kansalaisia, on sekä tutkimuksen aikaiseen viestintään että tutkimustuloksista kommunikointiin kiinnitettävä erityistä huomiota. Pelkät englannin kielellä kirjoitetut tieteelliset artikkelit ulkomaisissa tiedelehdissä eivät riitä.

Toinen selkeä kokonaisuus, johon korkeakouluissa on syytä panostaa, on kansalaistiedehankkeissa syntyneiden tutkimusdatojen hallinta siten, että ne olisivat mahdollisimman hyvin ja pitkäjänteisesti, avoimen ja vastuullisen tieteen periaatteiden mukaisesti, hyödynnettävissä seuraaviin tutkimuksiin, kenties myös muihin tarkoituksiin.

"Pelkät englannin kielellä kirjoitetut tieteelliset artikkelit ulkomaisissa tiedelehdissä eivät riitä"

Molemmat sektorit voivat tarjota sekä fyysisiä että digitaalisia ympäristöjä ja välineitä kansalaistieteen tekemiseen.

Kansalaistieteen tekemisessä digitaalisuus on luonnollisesti tätä päivää, mutta aina kannattaa miettiä myös sitä, sulkevatko ainoastaan digitaaliset osallistumismahdollisuudet osan kansalaisista tieteen tekemisen ulkopuolelle? Siksi myös muunlaisia mahdollisuuksia osallistua kannattaa miettiä, ja vähintäänkin sitä, että digitaalisille kansalaistieteen välineille on tarjolla tukea.

Jotta edellä kuvatun kaltaista toimintaa kirjastoissa alkaisi laajemmin viritä, ideoinnin pohjaksi tarvitaan lisää tietoa ja osaamista kirjastojen henkilökunnalle siitä, mitä kansalaistiede on, millaisia sen tutkimusmetodit voivat olla ja mikä juuri oma rooli kansalaistieteen tukemisessa voisi olla.

Ratkaisuna yhteinen verkkoalusta

Kirjastojen yhteisenä tavoitteena voisikin olla esimerkiksi virtuaalinen ja fyysinen kansalaistieteen tila, jota voisi kutsua esimerkiksi hubiksi. Jyväskylässä parasta aikaa mietimme ja ideoimme alueellisella tasolla, mitä tämäntyyppinen toiminta voisi pitää sisällään. Ensivaiheessa keskeistä hubin toiminnassa voisi olla kirjastojen henkilökunnan koulutus ja opastus, helposti toteutettavien kansalaisten osallistamistapojen ideointi ja kansalaistiedehankkeista viestimisen lisääminen.

Jatkossa hubin tavoitteena voisi olla toimiminen tutkijoiden, kansalaistiedehankkeiden ja kansalaisten kohtaamispaikkana, kansalaistieteen solmukohtana, joka mahdollistaisi verkostoitumisen ja dialogin eri osapuolten välille. Tarvitsemme siis rakenteita, joiden avulla tieteen tekeminen harppaa vaivatta myös varsinaisten tiedettä tekevien organisaatioiden ulkopuolelle. Kirjastojen rooli näiden rakenteiden luomisessa ja ylläpitämisessä olisi hyvin luonteva.

Aivan kaikkia osapuolia, niin tutkijoita, kansalaistieteilijöitä kuin kirjastojakin auttaisi, mikäli Suomessa olisi kansallinen kansalaistieteen verkkoalusta, josta löytyisi kotimaisilla kielillä tietoa esimerkiksi meneillään olevista kansalaistiedehankkeista ja niihin osallistumisesta. Tällä hetkellä tieto on hyvin hajallaan ja vaikeasti löydettävissä. Kansallisesti verkkoalustan luominen on tärkeää ja yksi keskeisistä tavoitteista kansalaisten osallisuuden edistämässä.

Haastattelut

- Kirjastotoimenjohtaja Hanna Martikainen, Jyväskylän kaupunginkirjasto, 20.12.2022
- Koordinaattori Juliaana Grahn ja projektisuunnittelija Mervi Hietanen, Tampereen kaupunginkirjasto, 25.1.2023
- Vastaava kirjastonhoitaja Minna Koukkari ja kirjastonhoitaja Tuomo Lindfors, Iisalmen kaupunginkirjasto, 8.2.2023

Teksti: Irene Ylönen

Palvelupäällikkö

Avoimen tiedon keskus, Jyväskylän yliopisto

Artikkelin pääkuva: Anne Haapanen (TSV)

[Avoin tiede](#)

[Avoimesti kansalaistieteestä](#)

[Kansalaistiede](#)

Sinua saattaisi kiinnostaa myös

AVOIMESTI KANSALAI- TIEEESTÄ

Kansalaistieteen moninaisuus kerää ihmisiä yhteen

1.8.2023

Ei kansalaistiedejuttusarjaa ilman kokoelmaa kiinnostavia hanke-esittelyitä. Etsimme ajankohtaisia kansalaistiedehankkeita ja pyysimme hankevastaavia kertomaan lyhyesti hankkeistaan sekä kansalaistieteen valikoitumisesta osaksi projekteja.

[Avoin tiede](#)

AVOIMESTI KANSALAI- TIEEESTÄ

Lintuhavaintoja kerätään tänä keväänä digitaalisen kansalaistieteen voimin

30.5.2023

Jotain uutta, jotain vanhaa... Lintujen vapaaehtoisen havainnoinnin kentällä on uutta infrastruktuuria ja kansalaistiedettä tehdään tänä keväänä hyperautomaation ja mobiiliteknologian voimin.

[Avoin tiede](#)

AVOIMESTI KANSALAI- TIEEESTÄ

Kansalaistiede ei ole automaattinen viisasten kivi, vaan vaatii pohtimista ja suunnittelua

21.6.2023

Parhaimmillaan kansalaistiede hyödyttää sekä tutkimusta että osallistujia, mutta se ei tapahdu itsekseen ilman huolellista suunnittelua ja mietittyjä tavoitteita.

[Avoin tiede](#)

Tiedettä ja tutkimusta edistetään yhdessä monin eri tavoin

22.5.2023

Kansalaistiede vai kansatutkimus? Avasimme yhteisvoimin osallistavaan ja yhteisesti toteutettuun tieteeseen ja tutkimukseen liittyvää termistöä.

[Avoin tiede](#)

Ihmistieteiden eettinen ennakoarviointiohje päivittyy

2.11.2018

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan tiedote.

[Tutkimuseettinen neuvottelukunta](#)

Haemme VIESTINTÄ- HARJOITTELIJAA

Tieteellisten seurain
valtuuskunta

Tieteellisten seurain valtuuskunta hakee kahta viestintäharjoittelijaa

17.4.2023

Tieteellisten seurain valtuuskunta (TSV) etsii kahta korkeakouluharjoittelijaa viestinnän tehtäviin vastuullisen tieteen edistämiseksi. Harjoittelijoita haetaan TSV:n viestintäyksikköön sekä Avoimen tieteen ja tutkimuksen tiimiin.

[Avoin tiede](#)

https://avointiede.fi/ajankohtaista/kansalaistiedetta-yli-kirjastorajojen